

Inhoudsopgave

Woord vooraf	9
1 Inleiding	11
1.1 Buitenplaatsen als cultuurverschijnsel	11
1.1.1 <i>Buitenplaatsen in Zeeland</i>	12
1.2 Stand van het onderzoek	13
1.2.1 <i>Nederland</i>	13
1.2.2 <i>Europa: Italië en Verenigd Koninkrijk</i>	20
1.2.3 <i>Zeeland</i>	23
1.3 Begrippenkader	26
1.3.1 <i>Hofsteden</i>	27
1.3.2 <i>Diversiteit van benamingen</i>	28
1.3.3 <i>Buitenplaatsen</i>	31
1.3.4 <i>Hier gebruikte begrippen</i>	32
1.4 Afbakening van het onderzoek	33
1.4.1 <i>Thematische afbakening</i>	33
1.4.2 <i>Chronologische afbakening</i>	33
1.4.3 <i>Geografische afbakening</i>	34
1.5 Probleemstelling en onderzoeksvragen	37
1.6 Methoden en bronnen	39
1.6.1 <i>Methoden</i>	39
1.6.2 <i>Bronnen</i>	40
2 Ontstaan 1600-1670	42
2.1 Inleiding	42
2.2 Landschap	45
2.2.1 <i>Singel</i>	45
2.2.2 <i>Stadsrandzone</i>	52
2.2.3 <i>Platteland</i>	60
2.3 Functies	73
2.3.1 <i>Singel</i>	73
2.3.2 <i>Stadsrandzone</i>	75
2.3.3 <i>Platteland</i>	83
2.4 Macht	88
2.4.1 <i>Ambachtsheerlijkheden</i>	89

2.4.2	<i>Machtsstrijd</i>	92
2.5	Aanzien	100
2.5.1	<i>Kastelen</i>	100
2.5.2	<i>Vroegere geestelijke goederen</i>	107
2.6	Architectuur	114
2.6.1	<i>Stedelijke architectuur</i>	114
2.6.2	<i>Buitenhuizen</i>	116
2.6.3	<i>Tuinen</i>	119
2.6.4	<i>Een casus: Vrijburg</i>	121
2.7	Conclusie	122
3	Expansie 1670-1720	124
3.1	Inleiding	124
3.2	Landschap	126
3.2.1	<i>Singel</i>	126
3.2.2	<i>Stadsrandzone</i>	128
3.2.3	<i>Platteland</i>	135
3.3	Functies	145
3.3.1	<i>Singel</i>	145
3.3.2	<i>Stadsrandzone</i>	147
3.3.3	<i>Platteland</i>	156
3.4	Macht	165
3.4.1	<i>Ambachtsheerlijkheden</i>	165
3.4.2	<i>Ambachtsheerlijke buitenplaatsen</i>	167
3.4.3	<i>Ambachtsheerlijke hofsteden</i>	176
3.4.4	<i>Factievorming en de buitenplaats</i>	177
3.5	Aanzien	182
3.5.1	<i>De buitenplaats in prent</i>	183
3.5.2	<i>Geschiedenis en status</i>	188
3.5.3	<i>Aankoop of vererving</i>	191
3.6	Architectuur	196
3.6.1	<i>Huizen</i>	197
3.6.2	<i>Tuinen</i>	202
3.7	Conclusie	211
4	Verfraaiing 1720-1770	212
4.1	Inleiding	212
4.2	Landschap	215
4.2.1	<i>Singel</i>	216
4.2.2	<i>Stadsrandzone</i>	221
4.2.3	<i>Platteland</i>	227
4.3	Functies	237
4.3.1	<i>Singel</i>	237

4.3.2	<i>Stadsrandzone</i>	239
4.3.3	<i>Platteland</i>	246
4.4	Macht	256
4.4.1	<i>Buitenverblijf en politieke macht?</i>	257
4.4.2	<i>Ambachtsheren</i>	258
4.5	Aanzien	268
4.5.1	<i>Architectuur als distinctiemiddel</i>	268
4.5.2	<i>Afbeeldingen: ouderdom en status</i>	282
4.6	Architectuur	285
4.6.1	<i>Johan Pieter van Bourscheit</i>	286
4.6.2	<i>Jan de Munck</i>	288
4.6.3	<i>Sint Jan ten Heere</i>	289
4.6.4	<i>Rijnsburg</i>	294
4.6.5	<i>Der Boede</i>	296
4.6.6	<i>Kleinere voorbeelden</i>	302
4.7	Conclusie	304
5	Neergang 1770-1820	307
5.1	Inleiding	307
5.2	Landschap	309
5.2.1	<i>Sloop van buitenplaatsen</i>	309
5.2.2	<i>Singel</i>	312
5.2.3	<i>Stadsrandzone</i>	317
5.2.4	<i>Platteland</i>	319
5.3	Functies	322
5.3.1	<i>Singel</i>	322
5.3.2	<i>Stadsrandzone</i>	324
5.3.3	<i>Platteland</i>	331
5.4	Macht	342
5.4.1	<i>Popkensburg</i>	344
5.4.2	<i>Westkapelle</i>	346
5.4.3	<i>Meliskerke, Kleverskerke en West-Souburg</i>	349
5.5	Aanzien	355
5.5.1	<i>Het Arkadisch Walcheren</i>	356
5.5.2	<i>Buitenplaatsen na 1800</i>	363
5.6	Architectuur	373
5.6.1	<i>Landschappelijke tuinen</i>	375
5.6.2	<i>Landbouw als sierelement</i>	391
5.7	Conclusie	396
6	Slotbeschouwing	399
6.1	Het buitenplaatsenlandschap van Walcheren: langetermijn-ontwikkeling	399

6.2	Profijt en vermaak in drie zones	401
6.3	Macht	404
6.4	Aanzien	405
6.5	Vormgeving	406
6.6	Buitenplaatscultuur	408
Bijlagen		412
Bijlage 1.1	Overlopers als bron voor buitenplaatsenonderzoek	412
Bijlage 2.1	Kleine percelen langs de singels van Middelburg, 1672	413
Bijlage 2.2	Hofsteden in de Middelburgse Stadsambachten, 1672	417
Bijlage 2.3	Hofsteden in West-Souburg, 1650	422
Bijlage 2.4	Buitenverblijven in Oostkapelle, 1619-1656	428
Bijlage 3.1	Buitenplaatsen genoemd in M. Gargon, <i>Walchersche Arkadia</i> (Leiden 1715 en 1719)	430
Bijlage 3.2	Buitenverblijven in West-Souburg, vermeld in transportakten en schuldbrieven, 1690-1730	431
Bijlage 3.3	Verkoop van de ambachtsheerlijkheden van Middelburg, 1679-1680	436
Bijlage 3.4	Afbeeldingen van Walcherse buitenplaatsen in de <i>Nieuwe Cronyk van Zeeland</i> , circa 1700	437
Bijlage 3.5	Buitenplaatsen in West-Souburg en Oostkapelle en hun eigenaren in 1715	439
Bijlage 4.1	Lijst van buitenplaatsen die met naam worden aangeduid op de kaart van Walcheren door D.W.C. en A. Hattinga, 1750	443
Bijlage 4.2	Buitenverblijven in West-Souburg die in bezit kwamen van lokaal woonachtige personen, 1730-1760	449
Bijlage 4.3	Ambachtsheren van Walcherse heerlijkheden volgens de <i>Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden</i> (1753) en hun buitenplaatsen	450
Bijlage 5.1	'Lijst der buitenplaatsen gesloopt op Walcheren' (1820)	451
Bijlage 5.2	Ambachtsheerlijkheden op Walcheren, hun ambachtsheren en hun buitenplaatsen 1750-1800-1850	456
Bijlage 5.3	Buitenplaatsen getekend door Jan Arends 1771-1788	459
Bijlage 5.4	Buitenplaatsen op Walcheren in 1824	460
Bijlage 5.5	Het Middelburgse stadsbestuur en hun buitenplaatsen, 1820	462
Afkortingen		465
Gebruikte bronnen en literatuur		466
Summary		484
Herkomst afbeeldingen		497
Register van buitenplaatsen		499
Register van namen en plaatsen		503
Curriculum vitae		517